

Eendenkooi

Anna Jacobapolder

Eendenkooien

Eendenkooien zijn oer-Hollands. Uitdrukkingen als 'achter de schermen kijken', 'door de bocht gaan' en 'de pijp uit gaan' blijken rechtstreeks verband te houden met het oude kooikersvak. Eendenkooien liggen stil verborgen in het landschap. In deze oases van rust beoefenen kooikers het eeuwenoude kooibedrijf, een traditionele manier om eenden te vangen. Het is een Nederlandse vinding, van grote cultuurhistorische waarde en uniek in de wereld. Het aantal eendenkooien is in de 20e eeuw sterk afgenomen. Op dit moment zijn er nog ruim 100 geregistreerde eendenkooien, verspreid over het hele land.

Kooiker aan het werk

Vangpijp

Ontstaansgeschiedenis

Het systeem om op deze manier eenden te vangen is heel oud. Niemand weet eigenlijk hoe oud. De oudst bekende bronvermelding dateert uit 1200 na Chr. en komt uit Vlaardingen. Omstreeks de vijfde eeuw ving men al eenden door middel van primitieve vangarmen aan een rivier of plas. Door de eeuwen heen zijn er talrijke vangsystemen ontwikkeld. Alle natte delen van Nederland hadden eendenkooien. Totaal moeten dat er zo'n 1400 zijn geweest.

Afhankelijk van de ligging - aan een rivier, duinplas of meer, - onderscheiden we verschillende typen kooien zoals zeekooien, landkooien, rivierkooien, veldkooien en meerkooien. De streekeigen tradities hielpen mee het beeld van de kooi te bepalen. Dit zien we onder andere bij het vlechten van broedkorven. Elke streek heeft zijn eigen traditionele model.

Naast wilde eenden, werd aan de kust ook blauwgoed gevangen. Kooikers spreken van blauwgoed en bedoelen daarmee andere eendensoorten dan de wilde eend, zoals smienten, slobbeenden, pijlstaarten, talingen en krakeenden.

Geschiedenis eendenkooi Anna Jacobapolder

Aan het begin van de vorige eeuw telde Zeeland zeven geregistreerde zeekooien. Daarvan zijn er nog vier in tact. Op Walcheren en Schouwen liggen twee kooien in de duinen. De andere twee kooien liggen aan de Oosterschelde op Duiveland en Sint Philipsland.

Eendenkooien hebben verschillende vormen. Het roggeneimodel is de meest klassieke vorm. Dit houdt in dat de min of meer rechthoekige kooiplas vier gebogen vangarmen op de hoeken heeft. De plattegrond heeft daarmee de vorm van een roggenei. Deze typerende vorm speelt in op de wind en op het vlieggedrag van eenden.

Op de plaats waar de eendenkooi in Anna Jacobapolder is aangelegd liggen de overblijfselen van een oude getijdenkreek. Na de inpoldering kwam dit kreekrestant binnendijks te liggen en het bleek geschikt voor een eendenkooi. Die werd in 1882, met Koninklijke goedkeuring van Koning Willem III, opgericht door Martini Buys. Hij was de schoonzoon van

Kapitein Willem Frederik Del Campo. Deze kapitein der genie, in de volksmond 'Kamp', was de bedijker van de naar zijn vrouw vernoemde Anna Jacobapolder, in 1846. Deze invloedrijke militair ontwikkelde het gebied en onderhield nauwe contacten met Koning Willem III. De eendenkooi was familiebezit en diende voor de jacht. Na een periode waarin kooikers kwamen en gingen, beoefende het kooikergeslacht Van Herk vanaf 1908 jarenlang het kooibedrijf. Vanaf de Tweede Wereldoorlog liepen de eendenprijzen echter terug en raakte de kooi in verval. In 1983 werd Stichting Het Zeeuwse Landschap eigenaar van de eendenkooi in Anna Jacobapolder. De kooi werd hersteld en sindsdien wordt het gebied beheerd als natuur- en cultuurhistorisch erfgoed.

Werkbootje kooiker

Het kooibedrijf

De nauwe samenwerking tussen kooiker en hond speelt een belangrijke rol bij het vangen van eenden. Wanneer de huisstal, bestaande uit tamme eenden, gevoerd wordt, komt de hond in actie. Zijn witte pluimstaart wekt de nieuwsgierigheid van wilde eenden die op enige afstand op de plas toekijken. Zij komen dichterbij, zwemmen de vangpijp in en volgen de hond die tussen de rietschermen telkens tevoorschijn komt. De kooiker observeert de plas onzichtbaar vanachter de rietschermen, die blind- en visgraatsgewijs zijn opgesteld. De windrichting bepaalt in welke vangpijp er wordt gevangen, altijd tegen de windrichting in. Vroeger stonden kooikers voor het vangen eerst een poosje in de rook van een brandend turfje. Zo'n turfje hielp om de geur van de kooiker te maskeren.

Slobeend

Broedkorf

Kooiker met kooikerhond

Smient

Vangpijp

Om veel wilde eenden aan te trekken op de plas, maakt de kooiker die zo geschikt mogelijk voor eenden. Een strook kort gemaaid gras langs de plas, de zeting, is aantrekkelijk voor eenden om er veertjes te poetsen en te rusten. De vorm van de kooi met het omringende bos heeft een komvormige structuur. Dat model maakt het voor eenden gemakkelijk om bij alle windrichtingen in- en uit te vliegen. Naast de huisstal is er een vliegstal; andere eenden die wilde eenden naar de kooi lokken. De vliegstal bestaat uit half-tamme eenden, die op hun nachtelijke foeraageertochten buiten de kooi de wilde eenden bij het ochtendgloren in hun kielzog meevoeren op de kooi. De vliegstal laat zich niet meer vangen. Deze slobbers kennen het klappen van de zweep. Rust in een eendenkooi is de belangrijkste factor voor het al dan niet slagen van het kooibedrijf.

Het kooikerhondje

Het kooikerhondje is een typisch Hollands ras. Het is een volgbaar, leergierig dier, dat zich perfect laat trainen.

Op zeventiende-eeuwse Hollandse schilderijen staat het kooikertje regelmatig afgebeeld. Ook op het praalgraf van Willem van Oranje in de Nieuwe Kerk te Delft, ligt een kooikerhondje aan de voeten van zijn heer. De geschiedenis vermeldt dat Willem van Oranje eens het leven te danken had aan zijn hond. Dit gebeurde tijdens de bezetting toen het dier alarm sloeg bij een uitslaande brand.

Kooikerhondje

Bijenorchis

Broedkorven

Vogels, planten en insecten

In de eendenkooi komen talloze dieren en planten voor. De rustige omgeving is een ideale broedplaats voor vogels zoals de groene en grote bonte specht, heggenmus, staartmees, wielewaal, ransuil, dodaars en kuifeend.

Aan de rand van de plas staan vaak kleine zilverreigers. Bij het vissen in de plas trillen zij met hun poten om het onderwaterleven schrik aan te jagen. In het riet houdt zich regelmatig een roerdomp schuil en het fraai blauwe ijsvogeltje speurt in de plas naar vis. Rond de kooi leven ook grotere diersoorten zoals reeën en kleine marterachtigen als bunzing en wezel.

In het gebied komen meer dan honderdvijftig soorten planten voor. Bijzondere soorten zijn onder andere bijenorchis, aardaker, doffe ereprijs en vogelmelk. De bloemen, maar ook de verschillende typen landschap trekken vele soorten insecten aan. Door het transport van riet elders uit het land, voor het vervaardigen van rietschermen, worden ook larven van insecten die leven in het riet aangevoerd. Er komen honderden soorten insecten voor. Van de bijen die in de eendenkooi leven staan er maar liefst negentien op de rode lijst van bedreigde diersoorten.

Smeerwortelmycena

Paardenbijter

Rond de kooiplas leven vele soorten libellen. Enkele markante soorten zijn de paardenbijter, winterjuffer, houtpantserjuffer en de platbuiklibel.

Voorals in de herfst zijn er veel verschillende paddenstoelen te zien; zo'n tweehonderd soorten. Onder andere de zwavelzwam, witte kluifzwam en de zeldzame smeewortelmycena. Deze laatste is een teer sneeuwwit paddenstoeltje dat groeit op rottende stronken van smeewortel.

Kooiplas

Recht van afpaling

De eendenkooi met de aangrenzende eigendommen omvat 11,5 hectare. Het zogenaamde recht van afpaling bedraagt 625 meter uit het midden van de kooi berekend. Het afpalingrecht is vastgelegd in de wet en houdt in dat binnen de genoemde straal geen onnodige rustverstoring mag plaatsvinden.

Het afpalingrecht wordt rondom de kooi ter plaatse met borden aangegeven.

Natuureducatie

In het voorjaar is het informatiecentrum regelmatig geopend en is er een beperkt aantal excursies. Tijdens die periode zijn de eenden naar andere oorden vertrokken of in de omgeving aan het broeden. Het Zeeuwse Landschap biedt in de maanden april, mei en juni basisschoolgroepen een educatief programma aan.

Adresgegevens Eendenkooi:

Noordweg 51, 4675 RN Anna Jacobapolder

Tel. 0167 576110 / 06 51569787

Stichting Het Zeeuwse Landschap

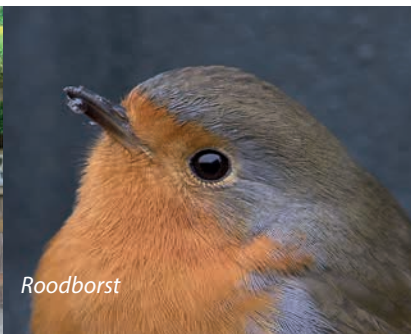
Zeeland is met haar afwisselende open landschap een gebied van prachtige vergezichten. Een groen-blauwe oase, rijk aan natuur en cultuurhistorie. Die rijkdom willen we graag in stand houden. Het Zeeuwse Landschap beheert sinds haar oprichting in 1936 inmiddels tientallen gebieden, bij elkaar zo'n 10.000 hectare, verspreid door de hele provincie. Ook doet Het Zeeuwse Landschap onderzoek en komen we op voor de belangen van natuur en landschap in de provincie.

Uw steun waard

Het Zeeuwse Landschap heeft al veel bereikt. Maar het werk is nooit af. Draagt u natuur en landschap een warm hart toe, word dan ook donateur of geef een donateurschap cadeau. Dan helpt ook ú voortaan mee aan het behoud van ons Zeeuwse Landschap.

informatiepaneel

Roodborst

Stichting Het Zeeuwse Landschap biedt donateurs:

- Ieder kwartaal het full-colour magazine 'ZEEUWSELANDSCHAP';
- Gratis toegang tot natuurgebieden en landgoederen in en buiten Zeeland;
- Korting op de entree van Terra Maris in Oostkapelle;
- Gratis deelname aan boeiende natuurexcursies.

Stichting Het Zeeuwse Landschap

Tel. 0113-569110

info@hetzeeuwselandschap.nl

www.hetzeeuwselandschap.nl

Volg ons ook op

Tekst: Annette De Ruyter- Keijzer

Eindredactie: Carolien van de Kreeke

Foto's: Het Zeeuwse Landschap; Ron Brouwer; Iman Fase

Drukwerk: Pieters Media, Groede

Gedrukt op FSC-papier

HET ZEEUWSE LANDSCHAP

www.hetzeeuwselandschap.nl

natuur
dichtbij
mensen